

Delrapport

Uppdrag att förbereda och införa ett fritidskort för
barn och unga

S2023/01303 (delvis)

Datum: 20230531

Innehållsförteckning

Förord	4
Sammanfattning	5
Inledning – bakgrund till uppdraget	9
Avgränsad delredovisning av uppdraget	10
Metod – genomförande	11
Avgränsningar	11
Samverkan, dialog och kunskapsunderlag	12
Samverkan	12
Dialog	12
Synpunkter från barn och unga	13
Kunskapsunderlag	13
MUCF och Kulturrådet - gemensamma utgångspunkter i uppdraget	14
MUCF	14
Kulturrådet	14
Gemensam utgångspunkt i delredovisningen av uppdraget	15
Barns och ungas rättigheter	15
Sex principer för civilsamhällespolitiken	16
Komplexiteten av utförare inom kulturområdet	16
Jämlika förutsättningar för barn och unga att delta i fritidsaktiviteter	17
Kriterier för utförarorganisationer	19
Vägledning gällande avgränsningen av kriterierna	19
Olika aktörer som erbjuder fritidsaktiviteter för barn och unga	19
Civilsamhällesorganisationer	20
Offentliga aktörer	21
Privata aktörer	22
Vanligt förekommande kriterier för offentligt finansierad verksamhet	23
Perspektiv på kriterier för utförarorganisationer från dialoger	24
Förslag på kriterier för utförarorganisationer	25
Verifiering av organisationer	26
Kriterier för fritidsaktiviteter	28
Utgångspunkt i barns rättigheter och politiska målsättningar	28

Vägledning gällande avgränsningen av kriterierna för fritidsaktiviteter _____	28
Typer av aktiviteter _____	29
Norges erfarenheter gällande gränssättning för fritidsaktiviteter _____	30
Perspektiv på kriterier för aktiviteter utifrån dialoger _____	31
Förslag på kriterier för aktiviteter _____	32
Kostnader för aktiviteter _____	34
Perspektiv på avgifter för aktiviteter utifrån dialoger _____	34
Förslag på kriterier för kostnader _____	35
Avslutande reflektioner från myndigheterna _____	36
Referenser _____	38
Bilaga _____	39
Förteckning över deltagare i dialoger _____	39

Förord

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MUCF och Kulturrådet har tillsammans med E-hälsomyndigheten, Folkhälsomyndigheten och Försäkringskassan fått i uppdrag av regeringen att förbereda och ta fram förslag för en digital tjänst och för införandet av ett fritidskort för barn och unga. MUCF och Kulturrådet delredovisar härmed första delen i uppdraget.

Ett fritidskort för att öka barns och ungas möjlighet att ta del av det fritidsutbud som finns existerar i flera länder. Det är dock första gången som frågan utreds i Sverige. Uppdraget omfattar både att ge ökad tillgång till idrott, kultur, friluftsliv och annat föreningsliv. MUCF och Kulturrådet ser stora möjligheter för att ett fritidskorts införande kan bidra till att fler barn och unga kan ta del av och engagera sig i föreningsliv och kulturliv. Vi ser vidare att både civilsamhället och kulturområdet står rustat att utvecklas i takt med att fritidskortet införs och att våra målgrupper, som omfattar andra myndigheter, kommuner, regioner, civilsamhällesaktörer samt i Kulturrådets fall även vissa privata aktörer, mycket troligt kommer att kunna utvecklas för att spela en viktig roll i framtiden.

MUCF har i uppgift att verka för att fler unga har en meningsfull fritid och Kulturrådet har i uppgift att arbeta för alla barns och ungas rätt till kultur som innebär kultur av, med och för barn och unga. Myndigheterna har en gemensam utgångspunkt i barns rättigheter. MUCF har också i uppgift att verka för en stärkt samverkan mellan det offentliga och det civila samhällets aktörer. Civilsamhällesaktörer erbjuder i stor utsträckning fritidsaktiviteter över hela landet för barn och unga. Dialog är därför en viktig utgångspunkt för att uppdraget ska kunna utföras med framgång. I vårt gemensamma arbete med delredovisningen har vi utgått från våra uppdrag och den politik som styr myndigheterna.

Arbetet har varit utmanande givet den snäva tidsramen. I delredovisningen lämnar vi ett antal förslag på kriterier för utförarorganisationer, kriterier för aktiviteter och även vilka kostnader som fritidskortet bör täcka. Vi för ett resonemang kring vilka uppgifter som kan kontrolleras. Fritidskortets införande behöver utredas ytterligare då arbetet bedöms vara både komplext och komplicerat, med många aktörer involverade och tekniska system och kontrollmekanismer som behöver vara på plats. Därför kan också de förslag som läggs i denna rapport behöva diskuteras vidare.

Vi har fört ett antal dialoger med potentiella utförarorganisationer som omnämns i ett första steg i uppdraget och som utgör målgrupper hos myndigheterna. Vi ser samtidigt att det finns flera frågor att undersöka vidare i det fortsatta arbetet. Det är ett arbete vi ser fram emot.

Lena Nyberg

Generaldirektör

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Kajsa Ravin

Generaldirektör

Statens kulturråd

Sammanfattning

I delrapporten inför införandet av ett fritidskort ska MUCF och Kulturrådet analysera och föreslå vilka kriterier som utförarorganisationer och fritidsaktiviteter bör uppfylla för att kunna omfattas av fritidskortet. Myndigheterna ska även specificera vilka avgifter som fritidskortet bör kunna användas för med hänsyn till organisationernas olika förutsättningar.

I uppdraget anges att barn och unga i socioekonomiskt utsatta hushåll är en prioriterad målgrupp för satsningen. Det anges också att barn och unga med funktionsnedsättning eller andra behov av särskilt stöd ska kunna ta del av fritidskortet i samma utsträckning som andra barn. Dessa målgrupper vet vi från tidigare studier tar del av organiserade fritidsaktiviteter i lägre utsträckning än andra barn och unga.

Myndigheterna har i sitt arbete med delredovisningen haft en gemensam utgångspunkt i barnrättsperspektivet och ett rättighetsbaserat ungdomsperspektiv. Vidare utgår myndigheterna från vårt ansvar i relation till hbtqi-, jämställdhets-, diskriminerings- och funktionshinderspolitiken.

I enlighet med uppdraget har en dialog förts med olika aktörer som är tänkta att omfattas av fritidskortet. Detta innefattar organisationer som idag beviljas bidrag från myndigheterna och representerar olika former av verksamheter och associationsformer samt riktar sig till barn och unga med olika förutsättningar och livserfarenheter. Vidare har dialog förts med Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, kommunala och regionala företrädare samt företrädare för kulturskolor och med Norska Bufdir. Myndigheterna har även samverkat med Sveriges Riksidrottsförbund och Svenskt Friluftsliv. Myndigheterna även samarbetat med Nationellt organ för dialog och samråd mellan regering och det civila samhället (NOD).

Det finns tre olika kategorier av aktörer som erbjuder fritidsaktiviteter för barn och unga; civilsamhällesorganisationer, offentliga aktörer - framför allt kommunala men även regionala aktörer - samt privata aktörer. För barn och unga och deras vårdnadshavare betyder sannolikt driftsformen lite. Det är aktiviteten som är det väsentliga. Här fokuseras på organisationer som finns omnämnda i uppdraget och som är myndigheternas målgrupper. I ett eventuellt senare skede kan privata aktörer inkluderas, men detta ligger inte i det nuvarande uppdraget.

Civilsamhällesorganisationer, framför allt ideella föreningar, samt kommunala aktörer är de som erbjuder mest fritidsaktiviteter för barn och unga i Sverige. Det finns en stor mångfald inom det civila samhället vad gäller storlek, uppbyggnad, kapacitet och budget, vilket bör tas i beaktan vid formuleringen av kriterier. Majoriteten av organisationerna har någon form av offentlig finansiering med krav för att bli beviljad finansiering och krav på uppföljning. Myndigheterna anser att det är skäligt att ställa krav på god ekonomisk redovisning för att omfattas av fritidskortet.

Myndigheternas förslag på kriterier för utförarorganisationer utgår från vanligt förekommande kriterier hos myndigheter, kommuner eller organisationer som fördelar bidrag till

civilsamhällesorganisationer. Vidare har vi i förslaget tagit hänsyn till möjligheten att olika typer av aktörer ska kunna omfattas av kortet för att säkerställa en mångfald av fritidsverksamheter över hela landet.

Utifrån detta föreslår myndigheterna att följande kriterier ska gälla för utförarorganisationer. De ska:

- ha ett tydligt syfte som innefattar antingen idrott, kultur, friluftsliv eller annat föreningsliv
- ha en målgrupp som inkluderar barn och unga
- kunna visa att man bedriver en långsiktig och seriös verksamhet i Sverige sedan minst två år
- vara demokratiskt uppbyggd (gäller ideella föreningar)
- respektera demokratins idéer inklusive jämställdhet och förbud mot diskriminering i verksamheten
- ha adekvata rutiner för redovisning och uppföljning av verksamheten, inklusive en god ekonomisk redovisning
- ha ett organisationsnummer
- ha ett bankgiro eller plusgiro
- inte ha skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten, vara i likvidation eller försatt i konkurs.

Ett system för granskning och godkännande av utförarorganisationer kan utvecklas som följer den befintliga strukturen för bidragsgivning hos offentliga aktörer, eller de som har ett förordnande att fördela bidrag. Kostnader för detta kommer vi att komma med förslag på i ett senare skede.

Utifrån uppdragets målsättning att ge barn och unga ett så brett utbud av aktiviteter som möjligt och utifrån barns och ungas olika intressen och förutsättningar föreslår myndigheterna följande kriterier för att aktiviteter ska kunna omfattas av fritidskortet. Aktiviteterna ska:

- ge barn och unga möjlighet att utöva idrott, kultur, friluftsliv eller annat föreningsliv
- inkludera barn och unga mellan åtta och sexton år
- främja social gemenskap och stöd
- ledas av minst en utpekad och identifierad ledare
- vara en fast organiserad aktivitet som är planerad i förväg och att har en ansvarig organisatör. Enstaka kvälls-, dags- eller helgaktiviteter är inte inkluderade
- utgå från barnets bästa och ge möjlighet till jämlikt deltagande

- ge tydlig information om kostnader relaterade till aktiviteten
- ge möjlighet för individen att testa aktiviteten innan hen förbinder sig.

Tre tillfällen per sex månader bör vara en rimlig undre gräns för olika typer av aktiviteter. Även läger-, ferie- och lovverksamheter ska kunna inkluderas. Detta är speciellt viktigt för barn och unga i socioekonomisk utsatthet och kan också bli ett viktigt insteg till andra fritidsaktiviteter.

Vad gäller kostnadseffektiv kontroll av aktiviteter behöver vi fortsätta dialogen med utförarorganisationerna, Riksidrottsförbundet, Svenskt Friluftsliv och SKR för att komma med ändamålsenliga och adekvata förslag. Det krävs också en vidare dialog med E-hälsomyndigheten och övriga berörda myndigheter i uppdraget. Myndigheterna förespråkar ett tillitsbaserat förhållningssätt för de organisationer som i ett första steg har godkänts som utförarorganisationer och bedöms ha adekvata system för uppföljningen av verksamheten. Ett tillitsbaserat förhållningssätt förutsätter att de krav som ställs på aktiviteter inom ramen för fritidskortet är enkla, tydliga och väl kommunicerade med utförarorganisationerna.

Direkta avgifter för att delta i en aktivitet ska kunna bekostas av fritidskortet. Detta gäller oavsett om aktiviteten sker fysiskt, online eller i hybridform. Kriterier för vilka kostnader som kan täckas bör därför vara breda och tillåtande. Fritidskortet bör i möjligaste mån medföra att barn och unga i socioekonomisk utsatthet kan genomföra den aktivitet de önskar och bör därför kunna täcka exempelvis inköp eller hyra av instrument, material eller utrustning som behövs för aktiviteten.

Utifrån detta föreslår myndigheterna att följande kostnader bör omfattas av fritidskortet:

- medlemsavgifter; dessa ger i vissa fall rätt till en rad aktiviteter och återkommande möten
- aktivitetskostnader; betalas vanligtvis terminsvis eller vid aktivitetsstart till den lokala föreningen (aktivitetskostnaden är ofta knuten till en specifik aktivitet eller kurs där avgift tas ut för att täcka exempelvis ledare, utrustning, material lokal med mera)
- instegskostnader för aktiviteter; exempelvis inköp eller hyra av instrument, material eller utrustning som behövs för aktiviteten.

Det är viktigt att diskutera hur man ställer sig till kringkostnader som bussavgift eller färdtjänst för att ta sig till aktiviteten. Det kan även finnas skäl att undersöka i vilken mån kommunerna har möjlighet att låna ut musikinstrument eller utrustning till barn och unga exempelvis genom fritidsbanken, kulturskolan eller liknande.

Myndigheternas avslutande reflektioner kan sammanfattas enligt följande:

Hänsyn bör tas till **mångfalden** av aktörer och aktiviteter vid formuleringen av kriterier utifrån ett barnrättsperspektiv och målsättningen i uppdraget att ge barn och unga ett så brett utbud av aktiviteter som möjligt.

Kriterierna bör utformas på ett sätt som **sänker trösklarna** för deltagande och främjar användningen av fritidskortet för grupper av barn och unga som idag i mindre utsträckning än andra deltar i arrangerade fritidsaktiviteter.

Olika typer av **faktiska kostnader** för fritidsaktiviteterna bör omfattas av fritidskortet för att göra det möjligt för speciellt barn och unga i socioekonomisk utsatthet att delta.

Målgrupp avgränsad i **ålder** kan vara problematisk genom att barn påbörjar aktiviteter i allt yngre åldrar och kan leda till att ännu fler lämnar fritidsaktiviteter i tonåren.

Betydelsen av att införandet av **fritidskortet ingår i en struktur** där flera insatser från olika politikområden och nivåer samverkar för att bidra till fler tillgängliga, relevanta och meningsfulla fritidsaktiviteter för barn och unga. Utöver ekonomiska utmaningar för deltagande finns även andra hinder som exempelvis stigma eller diskriminering.

Det finns en risk att de verksamheter som idag är **avgiftsfria minskar** eller missgynnas genom att det enbart blir aktiviteter som har en kostnad som inkluderas och kommuniceras kring i satsningen kring fritidskortet.

MUCF och Kulturrådet ser stora möjligheter för att fritidskortets införande kommer att bidra till att fler barn och unga får en meningsfull fritid. För de barn och unga som på grund av ekonomiska hinder inte kan delta i en fritidsverksamhet kommer kortet att vara avgörande. Myndigheterna ser även fram emot det fortsatta arbetet och diskussionerna med övriga organisationer inom uppdraget och med potentiella utförarorganisationer.

Inledning – bakgrund till uppdraget

Regeringen har gett E-hälsomyndigheten (EHM), Folkhälsomyndigheten (FoHM), Försäkringskassan, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Statens kulturråd (Kulturrådet) i uppdrag att förbereda och ta fram ett förslag för en digital tjänst och för införandet av ett fritidskort för barn och unga.

Fritidskortet ska ge barn och unga ökad tillgång till idrott, kultur, friluftsliv och annat föreningsliv. Särskilt barn och unga från socioekonomiskt utsatta hushåll ska genom fritidskortet få utökade möjligheter att delta i fritidsaktiviteter. Målsättningen är att införandet av fritidskortet ska kunna ske i början av 2024.

E-hälsomyndigheten ska ha huvudansvaret för arbetet med att förbereda, införa och förvalta ett fritidskort för barn och unga. MUCF och Kulturrådet ska när uppdraget utförs bidra med kunskap till E-hälsomyndigheten om vilka villkor och förutsättningar som krävs för att den digitala tjänsten på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt ska kunna utformas utifrån bland annat målgruppens och utförarorganisationernas behov.

MUCF och Kulturrådet ska analysera och föreslå vilka kriterier som utförarorganisationer och fritidsaktiviteter bör uppfylla för att kunna erbjudas att omfattas av fritidskortet. Kriterierna ska vara möjliga att kontrollera på ett kostnadseffektivt sätt och risken för felaktiga utbetalningar och ekonomisk brottslighet ska minimeras. De deltagande organisationerna ska kunna visa på en fungerande verksamhet sedan tidigare. Vid behov ska organisationernas verksamhet granskas. I uppdraget ska jämställdhetsaspekter beaktas genomgående. Även målet för demokratipolitiken, en levande demokrati som är uthållig, kännetecknas av delaktighet och där möjligheterna till inflytande är jämlika ska beaktas. Målet för regeringens politik mot diskriminering, som är ett samhälle fritt från diskriminering ska också beaktas. I uppdraget ingår att föreslå vilka organisationer som bör omfattas av fritidskortet från start och att förbereda för en eventuell stegvis utvidgning för att ge barn och unga ett så brett utbud av aktiviteter som möjligt.

Myndigheterna ska även specificera vilka avgifter som fritidskortet bör kunna användas för med hänsyn till organisationernas olika förutsättningar som exempelvis medlemsavgifter eller terminsavgifter. MUCF och Kulturrådet ska även bistå E-hälsomyndigheten med kunskap om vilka villkor och förutsättningar som krävs för att den digitala tjänsten för fritidskortet på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt ska utformas utifrån utförarorganisationernas behov med säkerställda kontrollmöjligheter.

Myndigheterna ska därutöver bistå E-hälsomyndigheten med kunskap om hur den digitala tjänsten bör utformas för att främja barns och ungas användning av fritidskortet. MUCF och Kulturrådet ska när uppdraget utförs föra dialog med utförarorganisationerna och med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) samt andra relevanta aktörer. MUCF och Kulturrådet ska också samverka med Sveriges Riksidrottsförbund (RF) och Svenskt Friluftsliv. I arbetet bör även synpunkter inhämtas från barn och unga med olika livsförutsättningar och erfarenheter.

Avgränsad delredovisning av uppdraget

MUCF och Kulturrådet ska senast den 31 maj 2023 lämna en gemensam avgränsad delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). I delredovisningen ska myndigheterna lämna förslag på:

- Lämpliga och kontrollerbara kriterier som bör ställas för att utförarorganisationer ska kunna omfattas av fritidskortet.
- Lämpliga och kontrollerbara kriterier som bör ställas för att fritidsaktiviteter ska kunna omfattas av fritidskortet.
- Avgifter som exempelvis medlems eller terminsavgifter som fritidskortet bör kunna användas för med hänsyn till organisationernas olika förutsättningar.

Sverige har ett stort och diversifierat civilsamhälle och kulturliv. Även om detta skapar utmaningar för införandet av ett fritidskort, är det just denna variation som är en förutsättning för tillgången till ett brett och varierat fritidsutbud i hela landet för barn och unga, utifrån deras förutsättningar och intressen.

Metod – genomförande

Arbetet med delrapporten är inledningen på arbetet med att utveckla ett fritidskort. MUCF och Kulturrådet kommer att fortsatt ha ett nära samarbete med E-hälsomyndigheten och övriga aktörer och bidra med fortsatt kunskap till en ändamålsenlig utformning av den digitala tjänsten utifrån bland annat målgruppens och utförarorganisationernas behov. I detta arbete är fortsatta dialoger med utförarorganisationer och med barn och unga av stor vikt.

Avgränsningar

Arbetet med delrapporten är avgränsat till att ge förslag på kriterier för utförarorganisationer, kriterier för fritidsaktiviteter och avgifter som kan omfattas av fritidskortet.

Delrapporten berör till viss del ändamålsenlig och effektiv kontroll, men myndigheterna kommer att behöva ha vidare dialoger med utförarorganisationer, SKR samt E-hälsomyndigheten för att kunna ge ett genomarbetat och hållbart förslag.

Inför delrapporten och på grund av snäv tidsram har myndigheterna varit tvungna att göra en avvägning gällande vilka organisationer som vi har fört en dialog med. Kunskapsinhämtning från barn och unga har exempelvis i detta skede begränsats till dialog med organisationer som drivs av eller företräder olika grupper av barn och unga med olika intressen och levnadsförutsättningar. Myndigheterna anser att det är viktigt att i det fortsatta arbetet systematiskt och strukturerat föra en dialog med barn och unga och har planerat för detta för att bidra med kunskap om hur den digitala tjänsten bör utformas för att främja barns och ungas användning av fritidskortet.

I uppdraget anges att barn och unga i socioekonomiskt utsatta hushåll är en prioriterad målgrupp. Det anges också att barn och unga med funktionsnedsättning eller andra behov av särskilt stöd ska ta del av fritidskortet i samma utsträckning som andra barn. Dessa två målgrupper vet vi från tidigare studier tar del av organiserade fritidsaktiviteter i lägre utsträckning än andra barn och unga. Erfarenheterna från införandet av fritidskortet i Norge visar att gruppen barn och unga i socioekonomisk utsatthet var svåra att få att använda fritidskortet.

Myndigheterna har därför fokuserat på dessa målgrupper i delredovisningen och de kriterier vi föreslår för utförarorganisationer och aktiviteter samt de avgifter och kostnader som fritidskortet bör täcka tar sitt avstamp i detta.

I det fortsatta arbetet med fritidskortet kommer MUCF och Kulturrådet att bidra till kommunikationsstrategin samt till E-hälsomyndighetens leverans den 1 november. Utifrån myndigheternas perspektiv och Norges erfarenheter ser vi att skolan och aktörer i lokalsamhället kommer att ha en viktig roll. MUCF kommer även att samverka med Folkhälsomyndigheten om den löpande uppföljningen och utvärderingen av fritidskortets effekter på folkhälsa för barn och unga.

Samverkan, dialog och kunskapsunderlag

MUCF och Kulturrådet skulle enligt uppdraget föra dialog med utförarorganisationerna och med SKR samt andra relevanta aktörer. MUCF och Kulturrådet ska också samverka med Sveriges Riksidrottsförbund och Svenskt Friluftsliv. I arbetet bör även synpunkter inhämtas från barn och unga med olika livsförutsättningar och erfarenheter.

Samverkan

I arbetet har MUCF och Kulturrådet samverkat med Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv. Samtal har förts kring baskriterier för utförarorganisationer och koordinering av dialog med olika utförarorganisationer för att undvika överlappningar och för att säkerställa en mångfald av perspektiv. MUCF och Kulturrådet har tagit del av Riksidrottsförbundets rapport och förslag och ett avstämningsmöte med Svenskt Friluftsliv har genomförts efter deras dialog med sina medlemsorganisationer.

Slutligen har MUCF initierat ett samarbete med NOD om fritidskortet. Syftet med NOD är att underlätta samverkan mellan offentliga aktörer och civilsamhället, tillhandahålla mötesplatser och främja dialog. NOD är en resurs för metodutveckling och kan bidra till att arrangera samråd och dialoger. NOD kan därför vara en viktig resurs i det fortsatta arbetet framåt för samtliga myndigheter.

Dialog

I arbetet inför delredovisningen har myndigheterna arrangerat och deltagit i flertalet dialoger. De har genomförts för att ge kunskap och perspektiv vid formuleringen av förslag på kriterier för utförarorganisationer, fritidsaktiviteter samt vilka kostnader som ett fritidskort bör omfatta. Samtliga dialoger har genomförts digitalt.

MUCF, Kulturrådet och EHM har genomfört gemensamma dialoger med civilsamhällesaktörer som är mottagare av bidrag från MUCF eller Kulturrådet. 25 organisationer valdes ut baserat på mångfald av målgrupper och perspektiv, både vad gäller fritidsaktiviteter och utifrån barns och ungas olika livsförutsättningar. Vidare har dialog förts med SKR. Kunskap och perspektiv har även inhämtats från SKR under ett gemensamt uppstartsmöte anordnat av EHM. Utöver detta har dialoger genomförts med kulturchefer och utvecklare i ett urval av regioner och kommuner, med Kulturrådets sakkunnig-grupp av kulturskolechefer och med ett urval av kulturaktörer utifrån olika konstområden, geografi och organisationsformer.

MUCF har prioriterat att föra dialog med de barn- och ungdomsorganisationer som beviljats statsbidrag från MUCF. Prioriteringen bygger på att regeringen i uppdraget tydligt markerat att dessa organisationer är aktuella att omfattas i en första fas av genomförandet av fritidskortet. Dessa organisationer är i flera fall paraply- eller medlemsorganisationer vilket innebär att de representerar och har mandat att uttala sig för ett större antal civilsamhällesaktörer och representerar en mångfald.

Kunskap har även inhämtats från företrädare för Barne-, ungdoms- och familjedirektoratet (Bufdir), som ansvarade för genomförandet av ett fritidskort i Norge, för att lära av deras erfarenheter. Även övriga myndigheter som arbetar med fritidskortet i Sverige inbjöds att delta i detta möte.

En lista över vilka organisationer som MUCF och Kulturrådet har haft dialog med inför delredovisningen återfinns som bilaga.

Synpunkter från barn och unga

I uppdraget bör MUCF och Kulturrådet även inhämtat synpunkter från barn och unga med olika livsförutsättningar och erfarenheter. Utifrån ett barnrätts- och ett rättighetsbaserat ungdomsperspektiv är detta avgörande. Inför delrapporten fångade myndigheterna upp barns och ungas synpunkter genom organisationer som företräds av eller företräder barn och unga med olika livsförutsättningar och erfarenheter. Bland annat bjöds organisationer in till dialogen som arbetar med barns och ungas rättigheter, företrädare för etniska organisationer, organisationer som arbetar med unga med funktionsnedsättningar, hbtqi samt nationella minoriteter.

Dialog planeras att genomföras med Kulturrådets ungdomsråd för att diskutera meningsfull fritid, fritidskortet och hur information om kortet kan spridas till barn och unga. Ungdomsrådet består av nio 15–16-åringar och är kopplade till Kulturrådets läsambassadör Nioosha Shams¹. Ungdomsrådets fokus ligger vanligtvis på modersmål, flerspråkighet och ungdomslitteratur men planeras att engageras särskilt för dialog om fritidskortet.

Kunskapsunderlag

MUCF och Kulturrådet har tillsammans med E-Hälsomyndigheten och Svenskt Friluftsliv skickat ut en enkät till ett urval av berörda organisationer i syfte att få in ett brett kunskapsunderlag inför införandet av ett fritidskort för barn och unga. Enkäten har också syftat till att på kort tid ge ett stort antal organisationer möjlighet att ge sin syn på fritidskortet, kriterier för utförarorganisationer och aktiviteter samt vilka kostnader som finns i verksamheterna relaterat till målgruppens deltagande i aktiviteter.

Vidare bygger delrapporten på den omfattande kunskap som MUCF och Kulturrådet har om barns och ungas rätt till en meningsfull fritid, olika hinder som finns samt bidragsgivning och uppföljning. Fokus ligger på kriterier för utförarorganisationer, fritidsaktiviteter och vilka avgifter som ska kunna inkluderas. I arbetet har även en rad hinder och risker identifierats som tas upp i kapitel 7. Myndigheternas reflektioner.

¹ <https://www.kulturradet.se/nyheter/2023/lasambassadorens-ungdomsrad/>

MUCF och Kulturrådet - gemensamma utgångspunkter i uppdraget

MUCF

Sveriges ungdomspolitiska mål är att alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Målet inom politiken för det civila samhället är att förbättra dess villkor att vara en central del av demokratin.

MUCF är förvaltningsmyndighet för frågor som rör ungdomspolitiken och politiken för det civila samhället. Myndigheten verkar för att målen inom ungdomspolitiken och politiken för det civila samhället ska nås genom att ta fram, samla och sprida kunskap, bidra till samordning av statliga insatser, samverka med myndigheter, kommuner, regioner och det civila samhällets organisationer. Myndigheten fördelar också statsbidrag till bland annat barn- och ungdomsorganisationer och främjar internationellt samarbete och mobilitet.

Inom ungdomspolitiken har MUCF en uppgift att verka för att fler unga har en meningsfull fritid. Myndigheten har tidigare lämnat flera förslag som syftar till att göra en sådan möjlig för fler unga.

Dialog med det civila samhället är en utgångspunkt i civilsamhällespolitiken. MUCF arbetar speciellt för:

- ökad kunskap hos offentliga aktörer om civilsamhällets förutsättningar, roll och mervärde
- ökad enhetlighet, samordning och transparens i bidragsgivning hos offentliga aktörer
- att bidra till stärkt samverkan mellan det civila samhället och offentliga aktörer.

Kulturrådet

Kulturrådets uppdrag utgår från de kulturpolitiska målen som anger att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund och att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. För att nå målen ska barns och ungas rätt till kultur särskilt uppmärksammas². Myndigheten ska verka för kulturens utveckling och tillgänglighet genom att fördela och följa upp statliga bidrag och genom andra främjande åtgärder.

Kulturrådet fördelar årligen bidrag till regioner, kommuner, centralorganisationer inom civilsamhället, vissa internationella ändamål, minoritetaktörer och samiska organisationers kulturverksamheter samt andra verksamheter. Bidragen fördelas inom bildkonst, form och

² <https://www.kulturradet.se/om-oss/sa-arbetar-vi/kulturpolitiska-mal/>

konsthantverk, litteratur, musik, dans och scenkonst i dess breda bemärkelse. Kulturrådet har även ett flertal stora främjandeuppdrag som Kulturskolecentrum, Bokstart och Läsrådet som samtliga har fokus på att fler barn och unga ska få tillgång till konst och kultur av hög kvalitet och att själva få skapa.

Gemensam utgångspunkt i delredovisningen av uppdraget

Både MUCF och Kulturrådet utgår från barnrättsperspektivet och ett rättighetsbaserat ungdomsperspektiv i arbetet inför delredovisningen av uppdraget. Vidare utgår myndigheterna från vårt ansvar i relation till hbtqi-, jämställdhets-, diskriminerings- och funktionshinderspolitiken.

Barns och ungas rättigheter

Kulturrådet har sedan 2021 ingått i regeringens uppdrag runt Barnrätt i praktiken (BiP) i syfte att analysera behov av att utveckla tillämpningen av barnkonventionen inom myndighetens verksamhetsområde. Kulturrådet har identifierat flera utvecklingsområden både internt och externt för arbetet framåt³. Kulturrådet har undersökt kommunernas förutsättningar för att uppfylla barns rätt till kultur i syfte att även stärka myndighetens arbete med flernivåsamverkan kopplat till området⁴. I arbetet lyfts vikten av att kommun, region och stat samverkar för att uppnå barns rätt till kultur enligt barnkonventionen. Det behövs också mer dialog och samspel mellan nivåerna för att säkra att de offentliga stöden förblir relevanta och stödjer varandra. Kulturrådet avser även att utveckla ett metodstöd för prövning av barnets bästa som riktar sig till aktörer inom kulturområdet mot bakgrund av efterfrågan på ökad kunskap.

MUCF utgår från ett rättighetsbaserat ungdomsperspektiv och har utvecklat en modell för att säkerställa ungas demokratiska och mänskliga rättigheter. Vid beslut eller genomförandet av en insats som rör unga i åldern 13–25 år ska modellens sex olika delar alltid beaktas. Härigenom respekteras ungas rättigheter och de offentliga kan ta bättre och effektivare beslut som bidrar till att stärka demokratin. MUCF använder modellen internt och har även i uppgift att sprida kunskapen om modellen till andra myndigheter, kommuner, regioner och det civila samhällets organisationer.

³ Barnrätt i praktiken, Barnkonventionens praktiska tillämpning i Kulturrådets verksamhetsområde, Kulturrådet 2022.

⁴ Flernivåsamverkan främjar barnets bästa, Finansiering och uppföljning av barns och ungas rätt till kultur, Kulturrådet 2023

Sex principer för civilsamhällespolitiken

Ytterligare en gemensam utgångspunkt i uppdraget är de sex principerna för politiken för det civila samhället.

Av de organisationer som identifierats av regeringen i ett första steg utgör majoriteten civilsamhällesorganisationer. De som identifierats och är civilsamhällesorganisationer är organisationer inom Sveriges Riksidrottsförbund, Svenskt Friluftsliv, kulturområdet samt barn- och ungdomsorganisationer som har beviljats bidrag från MUCF, fritidsverksamheter som får bidrag från kommunen eller utför verksamhet på uppdrag av kommuner eller regioner.

I den nationella politiken för det civila samhället beskrivs civilsamhället som: "...en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen."⁵.

Vägledande för den nationella politiken för det civila samhället är de sex principer som avser att skapa goda förutsättningar för civilsamhällets organisering och samverkan med det offentliga. Samtliga principer påverkar arbetet med fritidskortet och formuleringen av kriterier för utförarorganisationer, fritidsaktiviteter, avgifter och uppföljningen och kontrollen av detta.

Komplexiteten av utförare inom kulturområdet

Utförare inom kulturområdet består av flera olika typer av aktörer och verksamheter som offentligt stödda institutioner, fria kulturproducenter, konstnärer, civilsamhällesaktörer, lokalhållare, privata producenter och amatörverksamheter. Variationen inom kulturområdet gör att det är svårt att ge en helhetsbild av aktörernas differentierade verksamhet, men aktörerna är beroende av varandra och samspelar ofta. De bidrar tillsammans till att det finns ett kulturutbud i hela landet.

Inom kulturområdet är aktörer från hela området viktiga för att fritidskortet ska nå sin fulla potential då hela det kulturella ekosystemet redan idag samspelar för att öka tillgängligheten till kulturaktiviteter och en meningsfull fritid för barn och unga.

Kulturområdets variation har beskrivits i många kulturutredningar och rapporter.

Infrastrukturen inom kulturområdet består av kulturaktörer som har olika förutsättningar för att bedriva verksamhet. Några har en offentlig huvudman, stabil årlig finansiering och många anställda. Andra är små föreningar eller enskilda firmor med mycket svaga administrativa muskler. Vissa aktörer har egna lokaler där de kan möta sina besökare, medan andra helt måste förlita sig på arrangörsledet. Vissa aktörer verkar i storstäder och andra i glesbygd. Ett fåtal är, eller har, rikstäckande verksamhet.

⁵ En politik för det civila samhället. Regeringens proposition 2009/10:55. S. 46

Kulturaktörernas finansiering är också den mångfacetterad. Det handlar bland annat om offentlig finansiering från stat, regioner och kommuner men även intäkter från exempelvis biljettförsäljning, försäljning av varor och tjänster, hyresintäkter, medlemsintäkter med mera. Den offentliga finansieringen är dock mycket viktig när det gäller barns och ungas tillgång till kultur.

Många av kulturområdets aktörer bedriver idag verksamhet som riktar sig till barn och unga. Det kan handla om allt från föreställningsverksamhet och konserter till kulturskoleverksamhet, kulturkollo och cirkuskurser. Idag finns det inga siffror på hur många av kulturlivets aktörer som bedriver fritidsaktiviteter för barn och unga. Utifrån de samtal som förts inför delredovisningen vet vi att flera av aktörerna som erbjuder fritidsverksamhet för barn och unga finns bland Kulturrådets, regionernas och kommunernas bidragsmottagare, medan andra bedrivs i privat regi, helt utan stöd från offentlig sektor.

Jämlika förutsättningar för barn och unga att delta i fritidsaktiviteter

Uppdraget syftar till att omfatta alla barn och unga i ålder 8–16 år. Ett särskilt fokus ska ligga på barn och unga från socioekonomiskt utsatta hushåll. Utöver detta nämns att barn och unga med funktionsnedsättning eller andra behov av stöd särskilt ska uppmärksammas så att fritidskortet kommer dem till godo i lika stor utsträckning som andra barn och unga. I uppdraget ska även hänsyn tas till barns och ungas olika livsförutsättningar och erfarenheter. Kortets användning ska främjas. Kortet syftar även till att påverka folkhälsan för barn och unga.

MUCF:s kunskap om 13–25-åringar visar att de flesta unga är nöjda med sin fritid, men att det också finns grupper som inte är det. Endast varannan ung person med funktionsnedsättning känner sig nöjda med sin fritid. Det är vanligare att unga utrikes födda, unga hbtq-personer samt unga tjejer upplever hinder att delta i fritidsaktiviteter. De vanligaste hindren för unga att ta del av fritidsaktiviteter är att de inte har tid på grund av skola eller arbete, att aktiviteten är för dyr, att den är för svår eller att det är svårt att ta sig till aktiviteten. Var tredje ung med funktionsnedsättning och var fjärde ung hbtqi-person avstår från fritidsaktiviteter av rädsla för att bli dåligt bemötta. Det är vanligare att unga som inte har symptom på psykisk ohälsa är nöjda med sin fritid än andra unga.

Det finns ett behov av att fler fritidsaktiviteter ska upplevas som tillgängliga för alla unga oavsett kön, födelseland, var de bor eller om de har någon form av funktionsnedsättning. Låga trösklar för deltagande är viktiga. Dessa aspekter bör tas hänsyn till vid formuleringen av kriterier för aktiviteter som omfattas av fritidskortet.

I arbetet med att analysera och ge förslag på kriterier för utförarorganisationer, aktiviteter och vilka kostnader som ska omfattas av fritidskortet tar myndigheterna speciell hänsyn till att skapa förutsättningar för användning av fritidskortet och deltagande i aktiviteter även för de

grupper som idag i mindre utsträckning än andra barn och unga deltar i organiserade fritidsaktiviteter.

Kriterier för utförarorganisationer

I delredovisningen ska myndigheterna analysera och lämna förslag på lämpliga och kontrollerbara kriterier som bör ställas för att utförarorganisationer ska kunna omfattas av fritidskortet. Kriterierna ska vara möjliga att kontrollera på ett kostnadseffektivt sätt och risken för felaktiga utbetalningar och ekonomisk brottslighet ska minimeras.

Vägledning gällande avgränsningen av kriterierna

Regeringen har i uppdraget gett viss vägledning gällande kriterierna och i ett första steg inkluderas organisationer inom Sveriges Riksidrottsförbund, Svenskt Friluftsliv, kulturområdet, barn- och ungdomsorganisationer som har beviljats bidrag från MUCF, fritidsverksamhet som får bidrag från kommunen eller utför verksamhet på uppdrag från kommuner eller regioner.

Utförarorganisationerna ska:

- kunna påvisa en fungerande verksamhet sedan tidigare
- kunna granskas vid behov
- uppfylla kriterier för att tilldelas liknande offentliga stöd som organisationerna ovan
- i sin verksamhet respektera demokratins idéer inklusive jämställdhet och förbud mot diskriminering.

Olika aktörer som erbjuder fritidsaktiviteter för barn och unga

Det finns tre olika kategorier av aktörer som erbjuder fritidsaktiviteter för barn och unga:

- civilsamhällesorganisationer
- offentliga aktörer - framför allt kommunala men även regionala aktörer
- privata aktörer

Privata aktörer utanför civilsamhälles- eller kulturområdet som renodlad kurs- och utbildningsverksamhet ligger utanför myndigheternas ordinarie målgrupper även om de kan ha betydelse för fritidskortets utformning. Utifrån ett barnrätts- och rättighetsbaserat ungdomsperspektiv är det relevant att beakta samtliga aktörer i ett senare skede. För barn och unga och deras vårdnadshavare är sannolikt driftsformen av liten betydelse. Det är aktiviteten som är det väsentliga. MUCF och Kulturrådet fokuserar på de aktörer som ingår i myndigheternas målgrupper och som finns specifikt utpekade som aktörer av regeringen i uppdraget.

Civilsamhällesorganisationer

Det civila samhället omfattar både formaliserade organisationer och verksamheter som inte är egna juridiska personer eller formella sammanslutningar som nätverk och uppprop. Bland de formella associationsformerna inom civilsamhället är ideell förening, registrerat trossamfund och stiftelse de vanligaste. Även vissa ekonomiska föreningar kan anses tillhöra det civila samhället, men detta måste bedömas från fall till fall eftersom denna associationsform i sig är skapad utifrån att en ekonomisk förening har till syfte att skapa vinst för sina medlemmar. Det finns också en form av aktiebolag som kan användas när syftet är ett annat än att generera vinst, så kallade aktiebolag med särskild vinstudelningsbegränsning samt samfällighetsföreningarna⁶.

Majoriteten av de organisationer som ska omfattas i ett första steg är ideella föreningar. MUCF följer årligen upp villkoren för de ideella föreningarna i Sverige. Rapporten från 2022 visar att 70 procent av föreningarna antingen är intresseförening, idrottsförening eller en kulturförening. Av dessa uppger cirka 20 procent att målgruppen för deras medlemmar är barn och unga. Utöver de som har barn som en direkt målgrupp för medlemmar har även andra föreningar med bredare målgrupper verksamheter för barn och unga, vilket gör att verksamhet som riktar sig till barn och unga utgör mer än 20 procent av föreningarna.

Geografiskt anger en majoritet av föreningarna att de är verksamma på lokal eller kommunal nivå (57 procent). Därefter följer regional eller länsnivå (18 procent) och nationell nivå (16 procent). En majoritet (56 procent) av föreningarna anger att deras främsta syfte är att ge service/erbjuda verksamhet till medlemmar eller människor i allmänhet, här ingår även fritidsverksamheter för barn och unga.

Den offentliga finansieringen utgör i genomsnitt strax under hälften av budgeten för föreningarna och kanaliseras genom bidrag för ordinarie verksamhet eller för att driva bland annat särskilda projekt, bidrag för lokal eller anläggning eller ersättning för att utföra uppdrag som upphandlats åt kommun, stat eller region.

Störst andel av organisationerna uppger att finansieringen av verksamheten främst kommer från kommunerna. Det beror på att en majoritet av organisationerna är lokala med lokal finansiering. Trots det är staten den totalt sett största finansiären till civilsamhället eftersom det som betalas ut av staten går till relativt få stora organisationer⁷. Ett exempel är de organisationer som omfattas av MUCF:s stöd till barn- och ungdomsorganisationer.

Det civila samhället är mycket varierat både vad gäller storlek, uppbyggnad, kapacitet och budget. Gemensamt för dem alla är att majoriteten av organisationer har någon form av offentlig finansiering med krav för att beviljas finansiering samt krav på uppföljning.

Mångfalden av civilsamhällesorganisationer och deras olika förutsättningar påverkar formuleringen av kriterierna både vad gäller utförarorganisationer och aktiviteter. För att

⁶ Prop. 2009/10:55 s. 9

⁷ Ett år med nya utmaningar. Uppföljning av ideella föreningars villkor 2022. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

omfatta fritidsaktiviteter för barn och unga med olika intressen och förutsättningar i hela landet behöver det finnas tillgång till olika typer av fritidsaktiviteter som erbjuds av olika aktörer. Vidare är det viktigt att inte påverka det civila samhällets förutsättningar att verka negativt genom exkluderande kriterier.

Offentliga aktörer

Det finns ett stort antal verksamheter och institutioner som har kommunal, regional eller statlig huvudman. Verksamheterna är till stor del finansierade av offentliga medel och har uppdrag från huvudmannen. Uppdragen inkluderar i de flesta fall att bedriva verksamhet som riktar sig till barn och unga.

Det regionala utbudet varierar men kan exempelvis vara orkesterverksamhet eller kursverksamhet inom litteratur och konst där det kommunala underlaget är begränsat. Inom ramen för de regionala Folkhögskolorna bedrivs även viss kursverksamhet på kvällstid och under sommaren som riktar sig till delar av målgruppen. Verksamheten bedrivs främst under terminerna men även under lov som feriekurser.

Kommunala kulturskolor och folkbibliotek

Kommunala kulturskolor finns i nästan alla kommuner och bedriver olika aktiviteter. Tyngdpunkten ligger vanligen på musik, men flera kommuner erbjuder även aktiviteter inom exempelvis dans, konst, teater och film. Verksamheten bedrivs antingen av kommunen och/eller genom upphandlade leverantörer och drygt elva procent av alla barn och unga i ålder 6–19 år deltar i kulturskolans kursverksamhet. Tre fjärdedelar av kulturskolorna har kö till verksamheten och kön beräknas till ca 34 000 barn⁸. Barn och unga från familjer med kortare utbildningsbakgrund eller utländsk bakgrund är underrepresenterade i verksamheten och många av landets kommuner har under senare år fokuserat alltmer på att nå ut bredare med kulturskolans verksamhet. I en nyligen publicerad studie anger 65 procent av kommunerna att de har dokumenterade mål för att bredda deltagandet i kulturskolan⁹. Kulturrådet har sedan 2018 ett uppdrag att stödja kommunernas utveckling av kulturskolorna för att nå fler barn och unga från olika bakgrunder och förutsättningar.

Kulturskolan är inte reglerad utan lokalt organiserad. Verksamheten bedrivs främst under terminerna men många kommuner har även kursverksamhet på skollov samt öppen verksamhet utan föransökan eller avgifter. Den öppna verksamheten erbjuds i nära 70 procent av kommunerna. Den riktar sig vanligtvis till särskilda grupper, främst boende i områden med

⁸ Kulturskolan i siffror, Kulturrådet 2022. sid. 22.

⁹ Öppen verksamhet i kulturskolan, Kulturrådet 2023. sid. 2.

socioekonomiska utmaningar, boende i glesbygd och barn och unga med funktionsnedsättning¹⁰.

I ca 20 kommuner¹¹ är kulturskolan avgiftsfri medan den i andra kommuner kan ha en avgift på upp till 3 700 kronor per termin. Den kan variera beroende på vilken typ av verksamhet som bedrivs och kan även vara differentierad, med exempelvis syskonrabatt eller minskad avgift utifrån inkomstnivå. I flera kommuner finns möjlighet att mot en avgift hyra utrustning som instrument. Avgiften för att delta i kulturskolan faktureras vanligtvis genom kommunen enligt gängse system för taxor och avgifter till målsman efter antaganden och i samband med att aktiviteten påbörjas.

Även folkbiblioteken i kommunerna har utvecklat läsfrämjande verksamhet som kan komma i fråga för fritidskortet. De arrangerar skrivarkurser, spoken word eller poesiklubbar samt låtskrivarkurser ofta i samarbete med studieförbund, civilsamhället eller med andra kommunala aktörer som fritidsgårdar och kulturskola. Aktiviteterna är oftast avgiftsfria men kostnader för material kan tillkomma.

Privata aktörer

I uppdragets inledande skede nämns inte att privata aktörer ska omfattas av fritidskortet. Utifrån ett barnrättsperspektiv och ett rättighetsbaserat ungdomsperspektiv spelar det ingen roll vem som tillhandahåller fritidsaktiviteter. Det viktigaste är att det finns ett brett utbud att välja mellan och här kan privata aktörer spela en viktig roll.

Under de senaste 15 åren har omfattningen av privata aktörer som erbjuder aktiviteter till målgruppen ökat drastiskt. Detta gäller inte minst inom kultursektorn. I gruppen finns såväl stora som små aktörer som erbjuder kurser och aktiviteter inom exempelvis dans, musik och konst. Inom kulturområdet är bedömningen att privata kursarrangörer främst förekommer i stora eller medelstora städer där de utgör en viktig struktur parallellt med övriga beskrivna grupper.

MUCF:s kunskap visar att sju av tio unga idrottar på fritiden varje vecka och andelen är stabil över tid. Det är dock dubbelt så många unga som idrottar utanför en förening som inom och andelen som idrottar inom en förening minskar¹². Här spelar troligen privata aktörer en stor roll. I Norge genomfördes fritidskortet i samarbete med ett antal olika pilotkommuner. Kommunerna gjorde olika bedömningar gällande inkludering av privata aktörer i fritidskortet.

För unga med funktionsnedsättning finns det en bristande tillgång på och tillgänglighet till fritidsaktiviteter. I många fall är det privata aktörer som erbjuder anpassade fritidsaktiviteter

¹⁰ Ibid. sid. 3.

¹¹ Kulturskolan i siffror, Kulturrådet 2022. sid. 34

¹² Ung idag 2020. Ungas rätt till en meningsfull fritid - tillgång, trygghet och hinder. MUCF

för gruppen. Där finns andra hinder som försvårar deltagande i fritidsaktiviteter till exempel möjligheten till transport.

De privata aktörernas verksamhet är i många fall identisk med den som kulturskolan och/eller det ideella föreningslivet erbjuder men är helt finansierat av kursavgifter.

Vid en eventuell utvidgning kan det bli aktuellt att titta närmare på hur privata aktörer ska kunna omfattas av fritidskortet.

Vanligt förekommande kriterier för offentligt finansierad verksamhet

Majoriteten av aktörerna som erbjuder fritidsaktiviteter för barn och unga har någon form av offentlig finansiering från antingen stat, kommun eller region. Bidragen ges för olika syften som möjlighet att bedriva grundverksamhet, satsa på utveckling genom specifika projekt eller bidrag för lokalkostnader och aktiviteter. Vanligt förekommande bidragstyper är verksamhetsbidrag, organisationsbidrag, projektbidrag, grundbidrag, lokalkostnadsbidrag och aktivitetsbidrag.

Värt att notera är att det inte finns någon allmängiltig definition av dessa bidragsformer. Det innebär att även om en bidragsgivare talar om organisationsbidrag, verksamhetsbidrag, projektbidrag med flera behöver det inte innebära att begreppen har samma betydelse för en annan bidragsgivare. Det kan även råda delade meningar om hur vissa bidrag bör kategoriseras.

Gemensamt för all offentligt finansierad verksamhet är att den är förenad med villkor för bidrag. En majoritet av villkoren kan sammanfattas så här. Verksamheten ska:

- ha ett tydligt syfte och målgrupp
- ha en lägstanivå för antalet medlemmar och geografisk spridning
- ha stadgar och styrelseformer som bygger på föreningsdemokrati
- respektera demokratins idéer, inklusive jämställdhet och förbud mot diskriminering i sin verksamhet
- vara öppen för alla inom målgruppen
- ska ha rutiner för redovisning och uppföljning av verksamheten
- ha organisationsnummer
- ha bankgiro eller plusgiro
- inte ha skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten eller som är i likvidation eller försatt i konkurs.

Bidrag kan även beviljas större organisationer som har underavdelningar, medlemsorganisationer eller liknande. Hur bidraget sedan fördelas till underliggande led regleras inte i detalj, utan det är organisationens egen struktur som styr. Vid beviljandet bedöms den större organisationens kapacitet att hantera bidragsmedlen på ett transparent sätt i efterföljande led. Den offentliga bidragsgivaren följer upp genom stickprovskontroller.

Denna struktur kan vara möjlig att bygga på vad gäller fritidskortet. Genom den strukturen skulle fritidskortet ha möjlighet att inkludera fritidsverksamheter som genomförs av underliggande verksamheter till de större organisationer som idag beviljas organisationsbidrag. Detta skulle innebära att kortet redan från start skulle få stor geografisk spridning och kunna omfatta olika typer av aktiviteter lokalt för barn och unga. Dock behöver en fortsatt dialog ske med denna typ av större organisationer.

Perspektiv på kriterier för utförarorganisationer från dialoger

En majoritet av de organisationer som myndigheterna fört dialoger med inför delredovisningen anser att de kriterier som finns idag för att motta stöd från det offentliga är ändamålsenliga och rimliga att ställa. Organisationerna menar att de, genom att vara bidragsberättigad till någon form av stöd från det offentliga, är kontrollerade och därigenom får en kvalitetsstämpel som visar att de bedriver en fungerande och seriös verksamhet.

I dialogen med riksorganisationer inom civilsamhället restes frågor om vilken del av organisationen som kommer att ses som utförarorganisation och vad detta i så fall kan innebära för organisationen. Är det riksorganisationen som ska ansvara för sina medlemsföreningar eller är det de lokala föreningarna själva som ska ansöka om att omfattas av fritidskortet. Frågan om ansökan ska göras till riksorganisationen som i sin tur prövar de föreningar som vill omfattas av fritidskortet eller om förfarandet ska hanteras genom stat, kommun eller region har lyfts som viktigt att reda ut. Något annat som påpekats är att varje medlemsförening är en självständig juridisk person vilket innebär styrning och kontroll från organisationen inte får bli för omfattande. Man ställde också frågor kring att utförarorganisationerna ska ha en fungerande verksamhet sedan tidigare och om detta krav ska ställas på varje enskild medlemsorganisation eller på riksorganisationen.

Flera barn- och ungdomsorganisationer lyfte fram betydelsen av särart hos organisationer som leds av barn och unga. Man var oroliga för att fritidskortet kan kräva en administrativ kapacitet som dessa organisationer inte har och därför riskerar att falla utanför satsningen. En organisation inom kulturområdet lyfte en liknande oro då administrationen riskerar att bli för stor, samtidigt som verksamheten är den enda som erbjuder teaterkurser för barn och unga i kommunen och därmed bidrar till ett brett utbud lokalt.

Andra frågar sig om utförarorganisationerna har kapacitet att ta emot fler barn och unga. Inom kulturskolan står många barn och unga i kö till verksamheten. Att införa fritidskortet bidrar i sig

inte till ökad mottagarkapacitet. Även brist på lokaler, personal och ledare kan bli utmanande. Även ledarens roll har tagits upp av flera. För riksorganisationerna inom civilsamhället finns flera organisationer som påpekat att ledaren inte nödvändigtvis behöver vara vuxen eftersom exempelvis barn- och ungdomsorganisationerna har ledare som är under 18 år.

I samtalen med regionala kulturchefer och kommunala kulturchefer framhölls att kommunerna genom sina förvaltningar har bra överblick över de aktörer i lokalsamhället som erbjuder verksamhet för barn och unga. En kommunal kulturchef nämnde att dessa aktörer ofta är bidragsmottagare eller på ett eller annat sätt har en relation med kommunen. Kommunerna framhöll också att fritidskortet bör gå via de upparbetade rutiner som finns på kommunal nivå. Kommunerna har under lång tid arbetat för att hitta bra rutiner, riktlinjer för bidrag och dialog med olika parter. Fritidskortet bör därför inte bli ett system parallellt med det som redan finns i kommunerna.

I samtalen har även privata dansskolor som ligger i områden med socioekonomiska utmaningar, kyrkor och samfund samt studieförbunden lyfts fram som viktiga parter för att nå den prioriterade målgruppen. Studieförbundens målgrupp sammanfaller också delvis med målgruppen för fritidskortet.

Förslag på kriterier för utförarorganisationer

MUCF och Kulturrådet ska lämna förslag på lämpliga och kontrollerbara kriterier som bör ställas för att utförarorganisationer ska kunna omfattas av fritidskortet.

I ett första steg inkluderas organisationer inom Sveriges Riksidrottsförbund och Svenskt Friluftsliv, kulturområdet samt barn- och ungdomsorganisationer som har beviljats bidrag från MUCF. Även fritidsverksamhet som får bidrag från kommunen eller utför verksamhet på uppdrag av kommuner eller regioner bör omfattas.

Organisationerna ska bedriva en långsiktig och seriös verksamhet som utgår ifrån barn och ungas olika förutsättningar och behov. Beloppet i fritidskortet kommer att vara kopplat till individen och inte till en organisation. Det är viktigt att utförarorganisationen har kapacitet att hantera ekonomin och betalning av fakturor och räkningar på ett adekvat och transparent sätt. I propositionen "En politik för det civila samhället"¹³ gör regeringen bedömningen att strukturella villkor bör gälla som grundläggande förutsättningar för statliga organisationsbidrag till organisationer inom det civila samhället och andra statliga bidrag av motsvarande karaktär. Även Riksrevisionen lämnar samma förslag i rapporten "Tillit och kontroll – statlig bidragsgivning till civilsamhället"¹⁴. I uppdraget skriver regeringen också att utgångspunkten för kriterierna för utförarorganisationer kan vara sådana som ställs som krav för att tilldelas liknande offentliga stöd.

¹³ Prop. 2009/10:55

¹⁴ Tillit och kontroll – Statlig bidragsgivning till civilsamhället (RiR 2023:7)

Ett kriterium som föreslås i ovan nämnda proposition är krav på att bidragsmottagande organisationer ska ha en god ekonomisk redovisning för att kunna beviljas bidrag och att kravet ska ställas vid alla bidragsformer. Kravet ligger i linje med det MUCF framfört i rapporten "Organisationsbidragens användning och effekter 2022"¹⁵ där myndigheten bedömer att det är olämpligt att betala ut statsbidrag till organisationer som har stora brister i den ekonomiska hanteringen. Myndigheterna anser att det är skäligt att ställa krav på god ekonomisk redovisning för att omfattas av fritidskortet.

Myndigheternas förslag på kriterier för utförarorganisationer utgår från vanliga kriterier för att beviljas offentliga bidrag. Vidare har vi tagit hänsyn till att organisationer med olika associationsformer ska kunna omfattas för att en mängd olika fritidsverksamheter ska kunna ske i hela landet.

Myndigheterna föreslår att utförarorganisationer bör uppfylla följande kriterier. De ska:

- ha ett tydligt syfte som innefattar antingen idrott, kultur, friluftsliv eller annat föreningsliv
- ha en målgrupp som inkluderar barn och unga
- kunna visa att man bedriver en långsiktig och seriös verksamhet i Sverige sedan minst två år
- vara demokratiskt uppbyggd (gäller ideella föreningar)
- respektera demokratins idéer inklusive jämställdhet och förbud mot diskriminering i verksamheten
- ha adekvata rutiner för redovisning och uppföljning av verksamheten, inklusive en god ekonomisk redovisning
- ha ett organisationsnummer
- ha ett bankgiro eller plusgiro
- inte ha skulder för svenska skatter eller avgifter hos Kronofogdemyndigheten, vara i likvidation eller försatt i konkurs

Verifiering av organisationer

Ett möjligt scenario kan vara att verifiera organisationer som uppfyller kriterierna ovan enligt en modell där den offentliga aktör som står närmast organisationen eller den aktör som har fått ett förordnande att fördela bidrag också är den som verifierar.

¹⁵ Organisationsbidragens användning och effekter 2021. Återrapportering av tre statsbidrag till ideella organisationer. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

MUCF och Kulturrådet skulle då granska kriterierna enligt förslaget ovan för de organisationer som söker och beviljas bidrag från myndigheten och bedöma om de omfattas av fritidskortet. Samma typ av granskning skulle kunna åläggas Riksidrottsförbundet och Svenskt Friluftsliv för deras medlemmar, dock behöver myndigheterna föra en vidare dialog gällande detta.

De organisationer som får bidrag av regioner och kommuner skulle granskas och godkännas för inkludering på motsvarande sätt. Myndigheterna behöver här föra en dialog om förslaget med SKR.

De föreslagna kriterierna omfattar vanligt förekommande krav för olika bidrag. Det gör att granskning och godkännande av utförarorganisationer effektiviseras. De kriterier för utförarorganisationer som granskats för andra bidrag behöver inte granskas igen. Dokumentation och beviljande av bidrag kan användas som underlag för ett godkännande av att utförarorganisationer även omfattas av fritidskortets kriterier.

Ett flertal organisationer som beviljas bidrag av MUCF och Kulturrådet utgör någon form av paraply- och eller medlemsorganisationer. Myndigheterna kan även tänka sig möjligheten att ingå överenskommelser med dessa organisationer för att de i sin tur ska säkerställa att kriterierna för utförarorganisationer gäller och efterlevs i efterföljande led. Även detta behöver myndigheterna föra en vidare dialog om.

Samtliga aktörer: MUCF, Kulturrådet, Riksidrottsförbundet, Svenskt Friluftsliv, regioner, kommuner och medlems-/paraplyorganisationer behöver dock förstärkt kapacitet och resurser för att kunna utföra en sådan granskning och godkännande. Kostnader för detta kommer vi att komma med förslag på i ett senare skede.

Vid en eventuell framtida utvidgning av utförarorganisationer kommer vi att få återkomma med förslag hur en inkludering av dessa skulle ske. Detta gäller till exempel privata aktörer som är viktiga för barns och ungas fritidsaktiviteter inom kulturområdet.

Kriterier för fritidsaktiviteter

MUCF och Kulturrådet har i uppdrag att analysera och föreslå lämpliga och kontrollerbara kriterier som bör ställas för att fritidsaktiviteter ska kunna omfattas av fritidskortet.

Kriterierna ska vara möjliga att kontrollera på ett kostnadseffektivt sätt och risken för felaktiga utbetalningar och ekonomisk brottslighet ska minimeras.

Syftet med fritidskortet är att ge barn och unga ökad tillgång till idrott, kultur, friluftsliv och annat föreningsliv, med ett så brett utbud av aktiviteter som möjligt. Särskilt barn och unga från socioekonomiskt utsatta hushåll ska genom fritidskortet få utökade möjligheter att delta i fritidsaktiviteter.

Utgångspunkt i barns rättigheter och politiska målsättningar

I bakgrunden till uppdraget hänvisas till barns rättigheter samt målsättningar inom ett antal politikområden som påverkar hur kriterierna för fritidsaktiviteter formuleras och definieras. När vi formulerar kriterier för fritidsaktiviteter tar vi således avstamp i barnkonventionen, de ungdomspolitiska och kulturpolitiska målen, funktionshinderpolitiken, de sju diskrimineringsgrunderna och de folkhälsopolitiska målen. Vidare beaktas jämställdhetsaspekter och Agenda 2030 i formuleringen av kriterierna.

Kriterier för fritidsaktiviteter formuleras och avgränsas för att bidra till alla barns och ungas meningsfulla fritid i åldern 8–16 år. Fritidskortet ska ge jämlika förutsättningar för barn och unga med funktionsnedsättning eller andra behov av särskilt stöd att delta i aktiviteter. Kortet ska också ge barn och unga i socioekonomiskt utsatta hushåll möjlighet att delta i fritidsaktiviteter. Kriterierna bör formuleras så att de inte diskriminerar deltagande utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller ålder.

Vägledning gällande avgränsningen av kriterierna för fritidsaktiviteter

I regeringsuppdraget beskrivs att aktiviteterna bör omfatta ett brett utbud av fritidsaktiviteter utifrån barns och ungas olika förutsättningar och behov, och ge dem möjlighet att delta i idrott, kultur och föreningsliv. Vidare ska aktiviteterna främja social gemenskap och stöd, fysisk aktivitet och meningsfullhet i vardagen. De ska också bidra till en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra, öka barns och ungas rörelse, stärka konditionen och främja kreativt skapande i sociala sammanhang.

Det framgår av regeringens uppdrag att de aktiviteter som erbjuds bör vara ledarledda och ha en viss långsiktighet. Enstaka kvälls-, dags- eller helgaktivitet bör inte omfattas.

Typer av aktiviteter

I de dialoger myndigheterna har genomfört framkommer att begreppet aktivitet är relativt brett och kan tolkas på olika sätt beroende på sammanhang. Följande typer av aktiviteter har identifierats i dialog med intressenter.

Avgiftsfria aktiviteter: Inom flera grupper förekommer aktiviteter som är avgiftsfria och riktade till målgruppen. Dessa aktiviteter kan vara mindre insatser eller av återkommande karaktär. Det finns exempelvis kommuner som idag erbjuder en kostnadsfri kulturskola. En stor del av dessa aktiviteter kan bedrivas kostnadsfritt genom ekonomiskt stöd från kommun, region eller stat. Flera kostnadsfria aktiviteter är lågtröskelverksamheter för att nå barn och unga som i mindre utsträckning än andra deltar i fritidsaktiviteter. Dessa fyller en viktig funktion för fritidskortets målsättning.

Aktiviteter inom ramen för medlemsavgift: Medlemsavgift till en förening betalas vanligtvis årsvis. I vissa fall kan medlemsavgiften ge fri tillgång till alla verksamhetens aktiviteter under ett helt år. Dessa aktiviteter kan vara av olika karaktär men kretsa kring ett specifikt ämne och genomförs med relativ regelbundenhet under året. Aktiviteterna kan både vara ledda av utbildade ledare och av medlemmarna själva. Ledare kan vara både barn och vuxna. Ungdomsledare fyller en viktig funktion för många barn- och ungdomsorganisationer och inom idrottsrörelsen.

I andra fall är medlemsavgiften endast en förutsättning för att kunna betala för faktiska aktiviteter. Exempelvis finns organisationer inom civilsamhället där medlemsavgiften bekostar exempelvis försäkring och medlemstidning. Utöver detta krävs ytterligare betalning för att kunna delta i aktiviteter.

Avgiftsbelagda ledarledda aktiviteter på en fysisk plats under skolverminen: Ledarledda aktiviteter sker vanligtvis med återkommande intervall, veckovis eller varannan vecka under terminerna med uppehåll för lov. Kostnaden för dessa varierar mellan ett par hundra kronor till flera tusen kronor.

Avgiftsbelagda ledarledda aktiviteter som helt eller delvis bedrivs online under skolverminen: Under de senaste åren har många aktörer helt eller delvis gått över till digitala format. Det kan exempelvis vara fysiska träffar i kombination med tillgång till diskussionsforum och digitala möten och utbildningar på nätet. För olika grupper där tillgång och tillgänglighet till aktiviteter är begränsad, som till exempel hbtqi-gruppen och gruppen funktionshindrade unga, spelar de digitala aktiviteterna en avgörande roll.

Avgiftsbelagda ledarledda aktiviteter som bedrivs på fysisk plats under ferier: Flera aktörer, inte minst kommunernas kulturskolor, har under de senaste åren ökat antalet aktiviteter under ferierna. Aktiviteterna kan handla om dagläger eller läger under ett antal dagar. Myndigheterna vet sedan tidigare att inte minst det långa sommarlovet är en utmaning för barn i familjer med begränsade resurser då vardagliga rutiner bryts och risken för utanförskap ökar.

Avgiftsbelagda ledarledda aktiviteter som bedrivs helt eller delvis online under ferier:

Flera organisationer erbjuder även aktiviteter på nätet under ferierna. Dessa digitala läger kan exempelvis fokusera på att öka deltagarnas kunskaper inom programmering, organiserat spelande online eller ha fokus på specifika målgrupper som barn och unga med funktionsnedsättning eller bidra till separatistiska rum för unga hbtqi-personer.

Avgifter och kostnader för hyra eller köp av utrustning: I många verksamheter finns idag möjlighet att hyra eller låna exempelvis instrument under tiden för aktiviteten. Andra verksamheter kan ha kostnader som är fördelade i olika avgifter exempelvis kostnader för förbrukningsmaterial.

Tröskelkostnader för att medverka på aktiviteter: Avslutningsvis bör också nämnas de indirekta tröskelkostnader som i många fall uppkommer i samband med aktiviteter. Dessa kan bestå av kostnader för lokaltrafik, färdtjänst eller tillgång till internet och dator. Transport till och från aktiviteter och andra typer av transporter i anslutning till aktiviteter är i många fall en orsak till att barn och unga inte deltar i aktiviteter. Norges erfarenheter visade vidare på att kravet på föräldrars engagemang i aktiviteten innebar en tröskel. I detta kan antas ligga tillgång till föräldrarnas tid, men även i faktiska kostnader.

Norges erfarenheter gällande gränssättning för fritidsaktiviteter

Inför arbetet med delrapporten har myndigheterna tagit del av Norges erfarenheter av arbetet med ett fritidskort. Dels "Rapport 2022.13. Følgeforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger: Sluttrapport"¹⁶ och dels ett dialogmöte den 27 april 2023 som hölls med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Det var den myndighet som ansvarade för utveckling, implementering och uppföljningen av fritidskortet i Norge.

I Norge var det utmanande att nå barn och unga som i liten eller ingen utsträckning redan deltog i fritidsaktiviteter. De norska erfarenheterna visar att kriterierna borde ha utformats på ett sätt som sänkt trösklarna för att underlätta deltagande. De visar också att det är viktigt att kunna prova och testa aktiviteter samt att erbjuda aktiviteter som barn och unga är intresserade av att delta i. Möjligheten att testa aktiviteter och mångfalden av aktiviteter var viktiga. Man noterade också att krav på föräldraengagemang hindrade barn från att delta i aktiviteter. Dessa erfarenheter bör beaktas så att vi inte skapar samma trösklar i Sverige när kriterierna för fritidskortet tas fram.

¹⁶Rapport 2022.13. Følgeforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger: Sluttrapport. Arnesen, Bjørnarå och Myksvoll

Perspektiv på kriterier för aktiviteter utifrån dialoger

Både i dialogen med riksorganisationer inom civilsamhället och i mötet med kulturaktörer uttrycktes en oro för att kriterierna för organisationer och aktiviteter skulle utformas på ett sätt som exkluderar verksamheter från att omfattas av fritidskortet. Statsbidraget till barn- och ungdomsorganisationer från MUCF syftar till att stödja barns och ungdomars självständiga organisering och därför behöver kriterierna för aktiviteter breddas för att göra det möjligt för fler att delta. I sammanhanget bör även nämnas att detta bidrag beviljas en målgrupp som omfattar barn och unga i ålder 0–25 år (även om majoriteten riktar sig främst mot den bidragsgrundande åldersgruppen 6–25 år), vilket täcker in både barnkonventionen och den ungdomspolitiska definitionen av unga.

Det framfördes också att aktiviteterna bör genomföras i samråd med de barn och unga som både leder och deltar i verksamheten. Många barn- och ungdomsorganisationer leds av unga under 18 år och "ledarledda" behöver inte betyda "vuxenledda". Detta problematiseras av aktörer inom kulturområdet exempelvis Sveriges orkesterförbund och Malmö stads kulturförvaltning där man påpekar vikten av att aktiviteterna leds av ledare med adekvat utbildning eller har dokumenterad erfarenhet av att arbeta med barn och att aktiviteten håller en professionell nivå.

Samtliga dialoger har pekat på vikten av att erbjuda aktiviteter till låg eller ingen kostnad, på skollov/sommarlov och på platser där barn och unga i den prioriterade målgruppen finns. Sådan verksamhet bidrar till låga trösklar och större möjligheter för barn och unga att hitta en aktivitet som ger glädje och sammanhang. Det uttrycktes farhågor om att det vore olyckligt om fritidskortet inte kunde användas till sådana aktiviteter då de ofta är inkörsporten till fortsatt deltagande och engagemang.

Efter pandemin då många fritidsaktiviteter började genomföras online är det digitala utbudet av aktiviteter stort. I dialoger har det framkommit att även det digitala utbudet bör omfattas av fritidskortet. Detta kan vara särskilt viktigt för barn och unga i glesbygd som på grund av långa avstånd eller mindre utbud inte har tillgång till den fritidsaktivitet man vill delta i. Även för unga hbtqi-personer eller unga med psykisk ohälsa kan det vara viktigt med separatistiska rum eller särskilt trygga sammanhang.

I enkäten har de svarande lyft fram vikten av att undvika detaljstyrning i kriterierna för aktiviteter eftersom det finns en stor variation på de aktiviteter som bedrivs och att det därmed är skillnad på de krav som bör ställas. Exempelvis ställs det andra krav på avancerad kajakpaddling för en liten grupp än det gör för en större grupp med utvecklande äventyrsaktiviteter för yngre barn.

Vidare anges det i enkäten att kriterier som krav på ett visst antal gånger i veckan för att få räknas som aktivitet försvårar för föreningar som organiserar mindre grupper så som barn och unga med funktionsnedsättning. Detta eftersom den typen av aktiviteter är svårare och mer kostsamma att bedriva eller skapa. Även ett krav på ett visst antal deltagare per aktivitet lyfts

fram som en nackdel för målgruppen. Samtliga dialoger lyfter även att läger behöver kunna omfattas. I dialogen med kulturskolecheferna lyftes särskilt betydelsen av läger för ungdomar.

Förslag på kriterier för aktiviteter

Utifrån ovan föreslår MUCF och Kulturrådet följande kriterier som bör ställas för att fritidsaktiviteter ska kunna omfattas av fritidskortet. Aktiviteterna ska:

- ge barn och unga tillgång till och utövande av idrott, kultur, friluftsliv eller annat föreningsliv
- inkludera barn och unga mellan åtta och sexton år
- främja social gemenskap och stöd
- ledas av minst en utpekad och identifierad ledare
- vara planerade i förväg av en ansvarig organisatör (enstaka kvälls-, dags- eller helgaktiviteter är inte inkluderade)
- utgå från barnets bästa och ge möjlighet till jämlikt deltagande
- ge tydlig information om vilka kostnader som finns för aktiviteten
- ge möjlighet för individen att testa aktiviteten innan hen förbinder sig.

Myndigheterna har kommit fram till att aktiviteten måste ledas av minst en utpekad och identifierad ledare och att denna ledare kan vara en ungdom under 18 år. Myndigheterna anser att det är viktigt att unga kan leda unga, att det kan främja intresse hos barn som deltar, att det kan bidra till att aktiviteten upplevs relevant och rolig och att det främjar återväxten inom samtliga fritidsaktiviteter. Inom flera olika verksamheter i civilsamhället är unga som leder unga centralt för verksamheten till exempel inom idrottsrörelsen. Barns rättigheter och det rättighetsbaserade ungdomsperspektivet gör att man inte kan exkludera barn och unga som ledare. Myndigheterna har dock identifierat att civilsammansamhället och kulturområdet har olika fokus och förutsättningar där det inom kulturområdet ofta krävs en gedigen konstnärlig eller pedagogisk utbildning och arbetslivserfarenhet för att kunna axla rollen som ansvarig ledare. För att undervisa barn och unga i ett konstnärligt ämne från att de är barn till att de är ungdomar och söker sig vidare till förberedande utbildningar eller konstnärliga högskolor krävs specialistkompetens. Inom kulturområdet kan det därför behövas en vuxen erfaren ledare som ansvarar för aktiviteten och genomför den tillsammans med ungdomsledare. Utifrån civilsammhällespolitikens principer anser myndigheterna att frågan om ålder på ledare ska styras av utförarorganisationernas olika förutsättningar och behov.

En aktivitet ska enligt uppdraget inte ske vid ett enstaka tillfälle eller en helg. Myndigheterna anser att tre tillfällen per sex månader kan vara en rimlig undre gräns för att göra det möjligt för olika typer av aktiviteter. Skälet är att myndigheterna gemensamt fokuserar på de barn och unga som står längst ifrån att ha en återkommande fritidsaktivitet och en meningsfull fritid. För

att dessa barn och unga ska vilja delta i en aktivitet behöver trösklarna vara låga. Även erfarenheterna från Norge visar vikten av att inte bygga trösklar för deltagande, speciellt för de grupper av barn som inte redan deltar i fritidsaktiviteter. Myndigheterna anser därför att ett brett utbud och tillåtande kriterier för aktiviteter ökar möjligheterna för att fritidskortet ska kunna nå de barn och unga som pekats ut som prioriterade i uppdraget och bidra till att satsningen blir framgångsrik. Myndigheterna är också eniga om att även läger, ferie- och lovverksamheter ska kunna inkluderas eftersom detta är speciellt viktigt för barn och unga i socioekonomisk utsatthet. Det kan också bli ett viktigt steg till andra fritidsaktiviteter.

I uppdraget anges att avgift för kulturskolans verksamhet ska kunna ingå inom ramen för fritidskortet. Undervisning i instrument är den dominerande aktiviteten inom kulturskolans verksamhet och majoriteten av denna undervisning sker enskilt med en pedagog och ett barn. Detta gör att Kulturrådet inte ser möjlighet att sätta kriterier som utesluter enskild undervisning på kulturskolan vid införande av ett fritidskort.

Myndigheterna är också eniga om att det är viktigt att de aktiviteter som idag genomförs avgiftsfritt och i lågröskelverksamhet inte påverkas negativt av fritidskortets införande. Samt att barn och ungdomar som efter att ha provat på en verksamhet har möjlighet att anmäla sig till en längre aktivitet för att utveckla sitt intresse vidare. Myndigheterna ser att det är viktigt att följa hur utbudet av exempelvis lågröskelverksamhet påverkas framgent och att man kan justera kriterierna vid behov.

För de organisationer som uppfyller kriterierna som ställs på utförarorganisationer ser vi att staten kan ha ett tillitsbaserat förhållningssätt till organisationerna och aktiviteterna de erbjuder inom ramen för fritidskortet. Detta för att organisationerna kontrolleras enligt gängse riktlinjer utifrån de offentliga bidrag de redan mottar och därför kan anses vara seriösa aktörer. De aktiviteter organisationen erbjuder inom ramen för fritidskortet bör därför också godkännas så länge de uppfyller kriterierna för aktiviteterna. Ett tillitsbaserat förhållningssätt förutsätter att de krav som ställs på aktiviteter inom ramen för fritidskortet är enkla, tydliga och väl kommunicerade med utförarorganisationerna.

I det vidare arbetet med utformningen av kriterier för aktiviteter bör regeringen ta hänsyn till hur en gränsdragning kan påverka mångfalden av fritidsaktiviteter och deras utformning och uppbyggnad, framför allt vad gäller annat föreningsliv. En hårdare gränsdragning skulle kunna exkludera verksamhet som organisationerna utformat efter sina målgruppers behov och organisationers kapacitet. Vidare kan en snäv gränsdragning påverka organisationerna att revidera sin verksamhet för att omfattas av kriterierna.

Vad gäller kostnadseffektiv kontroll av aktiviteterna behöver vi fortsätta dialogen med utförarorganisationerna, Riksidrottsförbundet, Svenskt Friluftsliv och SKR för att komma med ändamålsenliga och adekvata förslag. Samt fortsätta dialogen med E-hälsomyndigheten och övriga berörda myndigheter i uppdraget.

Kostnader för aktiviteter

I uppdraget ska myndigheterna även specificera vilka avgifter som fritidskortet bör kunna användas för med hänsyn till organisationernas olika förutsättningar. Regeringen ger en viss vägledning genom att exemplifiera med medlemsavgifter och terminsavgifter. I uppdraget anges även att ett brett utbud av fritidsaktiviteter bör omfattas utifrån barns och ungas olika förutsättningar och behov, och ge möjlighet att delta i idrotts-, kultur och föreningsliv.

Som visats ovan arrangerar organisationerna idag en mängd olika aktiviteter som kan vara avgiftsbelagda eller avgiftsfria, avgift för medlemskap eller enbart deltagande. Avgifter i regelbunden terminsverksamhet är vanligt i exempelvis kulturskolan, föreningsverksamhet och liknande. Avgifter kan även betalas i dörren till en danslektion via Swish. Avgiften kan i vissa fall även inkludera materiel och i andra fall behöver det köpas till, hyras eller lånas. En del organisationer använder sig av administrativa verktyg för att ta in avgifter.

De flesta barn- och ungdomsorganisationer saknar avgifter för medlemskap. Där kan kostnader i stället tillkomma för lägerverksamhet, tävlingar och kurser. Det finns inte som inom idrotten veckovisa aktiviteter utan verksamheten ser annorlunda ut. Som att unga organiserar aktiviteter i form av träffar på exempelvis ett café där man diskuterar olika nationella och internationella samhällsfrågor. Dessa träffar sker max fyra gånger om året men är en viktig del av organisationens verksamhet och känsla av tillhörighet för deltagaren. Kostnaden för deltagande är då främst resa och logi.

Perspektiv på avgifter för aktiviteter utifrån dialoger

I samtliga dialoger har frågor runt de avgiftsfria aktiviteter som idag arrangeras för barn och unga i socioekonomiskt utsatta områden och på andra platser lyfts. Av de aktörer vi har fört dialog med nämner både kommuner, barn- och ungdomsorganisationer, kulturaktörer, regioner och kulturskolor denna aspekt. Man är orolig för att den avgiftsfria verksamhet som under lång tid har byggts upp riskerar att få mindre uppmärksamhet i förhållande till fritidskortet. I dialogerna har det även resonerats om ifall tidigare avgiftsfri verksamhet börjar kosta för att kunna omfattas av fritidskortet. Och om det på sikt kommer kommersiella aktörer, hur ska de idéburna organisationernas särart värnas?

I dialogerna har man även funderat på hur barn och unga kan få bättre kunskap om vilka fritidsaktiviteter som erbjuds lokalt oavsett om de kan bekostas med hjälp av fritidskortet eller är gratis och om fritidskortets införande kan bidra till att öka kommunikationen kring befintligt utbud.

Inom barn- och ungdomsorganisationerna erbjuder många avgiftsfria verksamheter och gratis medlemskap i organisationen och dess medlemsföreningar. En övervägande majoritet svarar att det som kostar är avgifter för att delta i läger, kurser och tävlingar. Kostnaden för deltagande varierar från noll kronor till mer än 3 000 kronor per år. De flesta uppger att de jobbar hårt för

att hålla kostnaderna nere och att det mesta som hålls i organisationens regi erbjuds till självkostnadspris.

En del organisationer uppger att de erbjuder barn och unga i socioekonomiskt utsatta hushåll att delta kostnadsfritt eller till en lägre avgift för att göra det möjligt att delta. Det kan vara att organisationen har en stödfond som individen, familjen eller annan lämplig kan söka medel från. En del samarbetar med någon lokal välgörenhetsorganisation. Även kommunal verksamhet har olika taxor och rabatter. Generellt kontrolleras inte uppgifter som lämnas av extern part utan det är beskrivningen av individens eller familjens betalningsförmåga som styr.

Förutom den direkta kostnaden för olika avgifter lyfts andra kostnader som är kopplade till barnets eller den unges fritidsaktiviteter i samtliga dialoger. Det kan vara kostnader för instrument, konstnärsmaterial, utrustning men även andra kostnader som tillgång till internet och dator, busskostnader för att ta sig till aktiviteten och liknande. Dessa kan vara avgörande för möjligheten att delta i aktiviteten. I flera dialoger lyftes att fritidskortets värde behöver kunna täcka även kringkostnader för att bli en framgångsrik metod för att bidra till barns och ungas meningsfulla fritid.

Förslag på kriterier för kostnader

Som visats ovan finns en rad olika kostnader kopplade till fritidsaktiviteter. MUCF och Kulturrådet anser att de direkta avgifter som finns för deltagande i en aktivitet ska kunna bekostas av fritidskortet. Detta gäller oavsett om aktiviteten sker fysiskt, online eller i hybridform. Kriterier för vilka kostnader som anses giltiga bör därför vara breda och tillåtande. Fritidskortet bör i möjligaste mån medföra att barn och unga i socioekonomisk utsatthet kan genomföra den aktivitet de önskar och bör därför kunna täcka exempelvis inköp eller hyra av instrument, material eller utrustning som är avgörande för aktiviteten.

Utifrån detta föreslår myndigheterna att följande kostnader bör omfattas av fritidskortet:

- **Medlemsavgifter** ger i vissa fall rätt till en rad aktiviteter och återkommande möten.
- **Aktivitetskostnader** betalas vanligtvis terminsvis eller vid aktivitetsstart till den lokala föreningen. Aktivitetskostnaden är vanligtvis knuten till en specifik aktivitet eller kurs där avgift tas ut för att täcka exempelvis ledare, utrustning, material lokal med mera.
- **Instegskostnader** för aktiviteter som betalas av barnet/vårdnadshavaren exempelvis vid inköp eller hyra av instrument, material eller utrustning som är avgörande för aktiviteten.

Myndigheterna anser vidare att det är viktigt att framöver föra en diskussion om kringkostnader för aktiviteter som bussavgift, eller färdtjänst för att ta sig till aktiviteten. Det kan även finnas skäl att undersöka i vilken mån kommunerna har möjlighet att låna ut musikinstrument eller utrustning till barn och unga exempelvis genom fritidsbanken, kulturskolan eller liknande.

Avslutande reflektioner från myndigheterna

Sammanfattningsvis kan sägas att myndigheternas analys visar att det finns många olika slags aktörer som erbjuder fritidsaktiviteter för barn och unga i målgruppen. När kriterierna för utförarorganisationer formuleras bör man ta hänsyn till denna mångfald för att dels leva upp till civilsamhällespolitikens principer och målsättningar, barnrättsperspektivet och målsättningen att ge barn och unga ett så brett utbud av aktiviteter som möjligt.

Myndigheterna konstaterar att det även finns en mängd privata aktörer som bedriver relevant verksamhet i förhållande till fritidskortet, främst inom Kulturrådets område. Ytterligare information behöver inhämtas för att kunna föreslå kriterier för dessa.

Mångfalden av aktörer ger en stor variation av aktiviteter vilket är i linje med uppdragets målsättningar. Kriterierna bör utformas på ett sätt som sänker trösklarna för att delta och främjar användningen av fritidskortet för de grupper av barn och unga som inte deltar i arrangerade fritidsaktiviteter lika mycket som andra idag.

Myndigheternas analys visar också att det är viktigt att olika typer av faktiska kostnader för fritidsaktiviteter kan omfattas av fritidskortet för att göra det möjligt för socioekonomisk utsatta barn och unga att delta.

I de samtal vi har fört har fritidskortets åldersindelning för målgruppen ifrågasatts då den varken härleder till FN:s konvention om barnets rättigheters skrivningar eller till ungdomspolitik. Åldersindelningen kan snarare ses kopplad till barn och unga som går i grundskolan. Åldersindelningen kan bli en utmaning då man inför fritidskortet eftersom målgruppens ålder kan behöva kommuniceras särskilt. Vidare kan syftet med fritidskortet att fler barn och unga ska ha möjlighet till en meningsfull fritid påverkas. Många aktiviteter startar i allt lägre åldrar. Det kan därför bli en utmaning att yngre barn inte får samma förutsättningar som de som fyllt åtta, utifrån ett barnrättsperspektiv. Vad gäller den övre gränsen finns även en utmaning i att det ekonomiska bidraget försvinner vid en ålder då många barn och unga i stor utsträckning lämnar fritidsaktiviteter. Den effekten blir troligen ännu större för de barn och unga som har ekonomiska begränsningar.

För att åstadkomma ett breddat deltagande av barn och unga, bidra till meningsfull fritid och ökat engagemang är detta en insats som behöver finnas tillsammans med andra. Det utbud som finns idag av avgiftsfria och lågtröskel-verksamheter behöver uppmuntras och finnas kvar. Andra hinder som finns för deltagande är aktiviteternas lokalisering, vilka dagar i veckan och tider på dygnet aktiviteten erbjuds, aktiviteter under lov och utmaningar med transporter och kostnader förknippade med transporter. I samtalen har individens möjlighet att själv kunna välja och betala med fritidskortet lyfts. MUCF och Kulturrådet vill därför peka på betydelsen av att införandet av fritidskortet ingår i en struktur där flera insatser från olika politikområden och nivåer samverkar för att bidra till fler tillgängliga, relevanta och meningsfulla fritidsaktiviteter för barn och unga.

En farhåga som dykt upp i samtliga samtal med utförarorganisationerna och som lyfts ovan är risken att de verksamheter som idag är avgiftsfria minskar. Myndigheterna ser att förutsättningen måste vara att fritidskortet ska bidra till att de aktiviteter som idag är avgiftsbelagda blir tillgängliga för fler och från bredare målgrupper och att avgiftsfria verksamheter erbjuds i samma utsträckning som nu. I flera fall är även de avgiftsfria aktiviteterna så kallade lågröskelverksamheter som vänder sig till just barn och unga i socioekonomisk utsatthet. Vi ser dock att regeringen kan behöva följa frågan om i vilken utsträckning utbudet av gratis aktiviteter minskar till följd av fritidskortets införande.

Kommunerna är närmast barnen och utförarna på den lokala nivån. Regionerna är avgörande bland annat utifrån sitt ansvar för länstrafiken. Det är på den lokala nivån som det faktiska mötet mellan barn, unga och aktiviteter på fritiden inom samtliga områden i första hand sker. Kommunerna har därmed en central roll i framtagandet av fritidskortet och vidare dialog med kommunerna, regionerna och SKR är därför nödvändig.

MUCF och Kulturrådet ser stora möjligheter för att fritidskortets införande kommer att bidra till att fler barn och unga får en meningsfull fritid. För de barn och unga som inte kan delta i en fritidsverksamhet på grund av kostnader kommer kortet att kunna påverka. Myndigheterna ser även fram emot det fortsatta arbetet och diskussionerna med övriga organisationer inom uppdraget och med potentiella utförarorganisationer.

Referenser

Barnrätt i praktiken, Barnkonventionens praktiska tillämpning i Kulturrådets verksamhetsområde, Kulturrådet 2022.

En politik för det civila samhället. Regeringens proposition 2009/10:55.

Ett år med nya utmaningar. Uppföljning av ideella föreningars villkor 2022. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Flernivåsamverkan främjar barnets bästa, Finansiering och uppföljning av barns och ungas rätt till kultur, Kulturrådet 2023.

www.kulturradet.se/nyheter/2023/lasambassadorens-ungdomsrad/

www.kulturradet.se/om-oss/sa-arbetar-vi/kulturpolitiska-mal/

Kulturskolan i siffror, Kulturrådet 2022.

Organisationsbidragens användning och effekter 2021. Återrapportering av tre statsbidrag till ideella organisationer. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Rapport 2022.13. Følgeforskning og evaluering av forsøk med fritidskortordninger: Sluttrapport. Arnesen, Bjørnarå och Myksvoll.

Tillit och kontroll – Statlig bidragsgivning till civilsamhället (RiR 2023:7)

Ung idag 2020. Ungas rätt till en meningsfull fritid - tillgång, trygghet och hinder. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Öppen verksamhet i kulturskolan, Kulturrådet 2023.

Bilaga

Förteckning över deltagare i dialoger

<i>Organisationsform:</i>	<i>Organisation:</i>	<i>Funktion:</i>	<i>Namn:</i>
Kommun	Västerås kommun	Verksamhetschef kultur	Mats Widelund
Kommun	Botkyrka kommun	Kultur- och fritidsdirektör	Helena Hellström
Kommun	Bräcke kommun	Förvaltningschef	Anna Lundström
Kommun	Malmö stad	Kulturdirektör	Pernilla Conde Hellman
Kommun	Kiruna kommun	Kulturchef/bitr. förvaltningschef	Markus Forsberg
Kulturaktör	Marabouparken	Konsthallschef	Helena Holmberg
Kulturaktör	Tensta konsthall	Konsthallschef	Cecilia Widenheim
Kulturaktör	Österängens konsthall	Verksamhetschef	Johanna Linder
Kulturaktör	Lule Stassteater	Konstnärlig ledare	Maja Runeberg
Kulturaktör	Teater Sörmland	Konstnärlig ledare	Jerk Olsson Westin
Kulturaktör	Cirkus Cirkör	Verksamhetsledare pedagogik & träning	Clara Norman
Kulturaktör	Uppsala Loves Hip Hop	Ordförande	Catarina Zarazua
Kulturskola	Simrishamns kommun	Verksamhetschef	Sylvia Carlsdotter
Kulturskola	Umeå kommun	Verksamhetschef	Beatrice Hammar

Kulturskola	Karlskoga kommun	Utvecklingsledare Regional Kulturskolesamverkan i Örebro län	Peter Tikkanen
Kulturskola	Sigtuna kommun	Kulturskolechef	Beata Alving
Region	Region Kronoberg	Verksamhetschef	Anna Karin Axelsson
Region	Region Uppsala	Utvecklingsledare barn och unga	Sara Valler
Region	Region Södermanland	Förvaltningschef, kultur & utbildning	Mikael Palo
Region	Region Västerbotten	Enhetschef kulturenheten	Maria Oldenmark
Region	Region Västra Götaland	Kulturchef	Katti Hofflin
Riksorganisation inom civilsamhället	LSU	Ordförande	Noura Berrouba
Riksorganisation inom civilsamhället	SIOS	Organisationssekreterare	Bojan Brstina
Riksorganisation inom civilsamhället	Fältbiologerna	Verksamhetsutvecklare	Ylva Lidén
Riksorganisation inom civilsamhället	RFSL	Förbundsordförande	Elias Fjellander
Riksorganisation inom civilsamhället	Sverok	Generalsekreterare	Sara Hauge
Riksorganisation inom civilsamhället	KFUM	Generalsekreterare, Kommunikationsansvarig	Alexander Clemenson, Laura Luna
Riksorganisation inom civilsamhället	Amatörteaterns Riksförbund, ATR	Verksamhetschef	Mars Wenlöf
Riksorganisation inom civilsamhället	Teatercentrum	Tf nationell verksamhetsledare	Mikaela Lindstrand
Riksorganisation inom civilsamhället	Musikcentrum	Managing Director	Mia Ternström

Riksorganisation inom civilsamhället	Danscentrum	Verksamhetsledare	Amy Fee
Riksorganisation inom civilsamhället	Sveriges Orkesterförbund	Förbundsdirektör	Magnus Eriksson
Riksorganisation inom civilsamhället	Sveriges Körförbund	Förbundsdirektör	Karin Eklundh
Riksorganisation inom civilsamhället	Svenska folkdansringen	Ordförande	Hans Hjelm
Riksorganisation inom civilsamhället	Våra gårdar	Bygghandläggare	Lars Sundh
Riksorganisation inom civilsamhället	Riksförbundet Unga Musikanter	Bitr. generalsekreterare	Maria Falk
Riksorganisation inom civilsamhället	Ax - kulturorganisationer i samverkan	Ordförande	Hadrian Prett